

Warszawa, 18 maja 2015 r.

Informacja prasowa

Czy Polacy są zadowoleni ze swojego wykształcenia

Średnio co czwarty dorosły Polak przyznaje się do posiadania niższego poziomu wykształcenia niż ten, który chciał osiągnąć. Eksperci sprawdzili, co wpływa na edukacyjne decyzje naszego społeczeństwa, jakie grupy są zagrożone wykluczeniem edukacyjnym i jak powiązana jest edukacja z rynkiem pracy

Badanie „Uwarunkowania decyzji edukacyjnych” zrealizowane zostało przez Instytut Badań Edukacyjnych we współpracy z Instytutem Statystyki i Demografii Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. To pierwszy tak duży projekt, który sprawdza, jak Polacy rozwijają swoje umiejętności i kompetencje w trakcie życia i jaki jest wpływ otoczenia rodzinnego na ich decyzje w tym obszarze. W ramach drugiej rundy badania, której wyniki właśnie ogłoszono, zrealizowano w drugiej połowie 2014 r. łącznie w próbie przekrojowej aż 33 402 wywiadów w gospodarstwach domowych, w tym 29 213 gospodarstw przebadanych w pierwszej rundzie projektu (jej wyniki przedstawione zostały w czerwcu 2014 roku).

Kim jestem, a kim chciałbym być

Ryzyko występowania tzw. subiektywnej luki edukacyjnej, czyli poczucia, że posiadane wykształcenie jest niższe od pożądanego, różni się w zależności od wykształcenia, płci, wieku respondentów oraz miejsca zamieszkania. Kobiety częściej są niezadowolone ze swojego wykształcenia niż mężczyźni; młodszy częściej niż starsi, mieszkańcy miast częściej niż mieszkający na wsi. Co ciekawe, nie zaobserwowano zależności, że im większe miasto, tym rzadziej ludzie są niezadowoleni z tego, co osiągnęli w dziedzinie edukacji.

– Te zależności sygnalizują znaczenie aspiracji edukacyjnych Polaków dla poczucia satysfakcji z osiągniętego wykształcenia, ponieważ zarówno kobiety, jak i osoby młodsze czy mieszkańcy miast, charakteryzują się stosunkowo lepszym wykształceniem niż mężczyźni, osoby starsze, mieszkańcy wsi – podkreśla prof. Irena E. Kotowska, współautorka raportu z badania.

Sytuacja społeczno-ekonomiczna i miejsce zamieszkania

Rozwój kompetencji poszczególnych osób jest zróżnicowany nie tylko ze względu na przynależność do grupy społeczno-ekonomicznej, ale przede wszystkim ze względu na miejsce zamieszkania.

Wyższy poziom wykształcenia, status na rynku pracy czy zasobność gospodarstwa domowego wpływają zarówno na inwestowanie we własny rozwój, jak i w kompetencje dzieci. Dodatkowo dostępność instytucji związanych z edukacją rośnie wraz z wielkością miejscowości zamieszkania. Oferta edukacyjna jest lepsza w miastach w porównaniu do wsi. Dotyczy to szczególnie dostępności instytucji niemających obowiązkowego charakteru: opieki

nad dziećmi do lat 3, przedszkoli i innych instytucji wychowania przedszkolnego, czy też różnego rodzaju oferty zajęć dodatkowych.

Wykształcenie zdobyte przed i po 1989 roku

Wyraźnie widoczne jest zróżnicowanie ścieżek edukacyjnych osób kończących swoją edukację przed transformacją (do 1989 r.), w okresie transformacji (1989–1999) oraz po 2000 roku. Grupy te różnią się nie tylko poziomem osiągniętego wykształcenia, ale i zadowoleniem z niego oraz postawami wobec kształcenia ustawicznego. Najmniej zadowoleni są ci, którzy zdobywali wykształcenie przed 1989 rokiem, najbardziej – zdobywający je po 2000 roku.

Zarówno poczucie niezadowolenia z wykształcenia, jak i przede wszystkim działania podejmowane, by temu zaradzić – podjęcie nauki w systemie formalnym bądź w ramach kształcenia ustawicznego – wskazują na możliwe pogłębienie się różnic nie tylko między osobami, które kończyły swą edukację przed 1989 rokiem a po 1989 roku, ale także między mieszkańcami wsi i małych miast a mieszkańcami innych miast, jak również między kobietami i mężczyznami.

Osoby z wyższym poziomem wykształcenia oraz te, które są niezadowolone ze swego wykształcenia, częściej decydują się na uzupełnianie czy kontynuowanie nauki. Możliwe więc, że będą zwiększały się różnice między nimi a grupami ludności o niskim poziomie wykształcenia i braku aspiracji edukacyjnych, biernymi edukacyjnie.

Co motywuje dorosłych Polaków do nauki

Częściej doksztalcają się osoby pracujące, a także te, które poszukują nowej pracy. Natomiast generalnie dorośli Polacy nie odczuwają potrzeby uczenia się – jest to najczęściej wymieniany powód braku aktywności edukacyjnej. Kolejnym wskazywanym powodem jest brak czasu, szczególnie w przypadku osób młodych i osób w tzw. prime-age. Może to wskazywać, że w tych grupach osób pojawia się konflikt pomiędzy realizacją różnych celów życia – zawodowych, rodzinnych oraz edukacyjnych. Badanie IBE pokazuje, że postawy wobec uczenia się przez całe życie są raczej stabilne: osoby aktywne edukacyjnie w 2013 r., podczas pierwszej rundy badania, były również aktywne w 2014 r., natomiast osoby bierne edukacyjnie – pozostały bierne.

Zarówno kobiety, jak i mężczyźni, jako najważniejszy powód kontynuowania nauki wskazali chęć uzyskania dyplomu ukończenia szkoły. Polki na drugim miejscu stawiają znalezienie odpowiedniej szkoły, panowie wskazują natomiast na chęć poprawy sytuacji finansowej.

Wykształcenie a typ umowy w pracy

Wykształcenie ma wpływ na pierwszą umowę z pracodawcą – z korzyścią dla osób z wykształceniem wyższym. Ponad 40% osób z wykształceniem co najwyżej podstawowym zdecydowało się na podjęcie pierwszej pracy na podstawie umowy ustnej (co oznacza zatrudnienie w szarej strefie). Natomiast 80% osób, które ukończyły studia, podjęło pierwszą pracę na podstawie umowy na pełen etat. Jeśli podjęły zatrudnienie przed zakończeniem

studiów, to mniej niż 20% z nich zdecydowało się na pracę bez formalnej pisemnej umowy. Podejmowanie pracy bez umowy pisemnej (w szarej strefie) przez osoby młode, szczególnie z wykształceniem co najwyżej zasadniczym zawodowym, wiąże się z różnego rodzaju ryzykiem (w tym brakiem zabezpieczenia społecznego – praw do zasiłku chorobowego, renty czy emerytury w przyszłości).

Generalnie, niższy poziom wykształcenia oznacza też, że osoby młode uzyskują pracę w zawodach niewymagających wysokich kompetencji. Dodatkowo, wyraźnie widać, że dyplom licencjacki średnio daje niższe wynagrodzenie w porównaniu ze średnim wynagrodzeniem osób posiadających dyplom liceum profilowanego (z maturą) czy średnią szkołą zawodową (zarówno z maturą, jak i bez matury).

Wykluczenie edukacyjne

Wykluczenie edukacyjne, rozumiane jako osiągnięcie niskiego poziomu wykształcenia, wpływa na zwiększenie wykluczenia społecznego. Można zatem powiedzieć, że wykształcenie i poziom kapitału ludzkiego są ważnym czynnikiem wykluczenia w jego różnych wymiarach, takich jak: kompetencje cywilizacyjne, rynek pracy, materialne warunki kształcenia i rozwoju, wypoczynek i ochrona zdrowia.

Jeśli w rodzinie są osoby dorosłe z niskim wykształceniem, rzutuje to na sytuację dzieci w wieku 4–14 lat, które są bardziej zagrożone wykluczeniem lub ich wykluczenie się pogłębia. W efekcie dzieci w gospodarstwach domowych z osobami dorosłymi wykluczonymi edukacyjnie mają gorsze warunki kształcenia i rozwoju, co sprzyja dziedziczeniu tej sytuacji przez kolejne pokolenia. Osiągnięcie wyższego poziomu wykształcenia znacząco zwiększa prawdopodobieństwo wyjścia z wykluczenia społecznego.

Jednym z najważniejszych wniosków płynących z wyników dwóch rund badania jest konieczność motywowania do większego uczestnictwa w różnych formach dodatkowej edukacji i zwiększenia zarówno dostępu dzieci do edukacji przedszkolnej i zajęć dodatkowych, jak i budowania elastycznej, dostępnej i odpowiedniej jakości oferty w obszarze edukacji pozaformalnej.

Kto inwestuje w rozwój swoich dzieci?

Rodzice z wyższym wykształceniem, zamieszkali w miastach częściej wysyłają swoje dzieci na różnego typu zajęcia dodatkowe. Dziewczynki częściej korzystają z zajęć związanych z przedmiotami szkolnymi czy rozwijających zainteresowania, chłopcy za to częściej chodzą na dodatkowe zajęcia sportowe.

Dostęp do zajęć dodatkowych jest również większy w miastach w porównaniu do obszarów wiejskich.

Wydatki na edukację ponoszą praktycznie niemal wszystkie gospodarstwa domowe, w skład których wchodzi osoby uczestniczące w edukacji formalnej. Są one zróżnicowane przede wszystkim ze względu na poziom edukacji – najwyższe wydatki gospodarstw domowych

dotyczą wydatków na naukę na poziomie wyższym. Nieco więcej wydają rodziny zasobniejsze, aczkolwiek różnice te nie są znaczące.

Wpływ polityki lokalnej na zachowania gospodarstw domowych

Duże znaczenie dla aktywności edukacyjnej ma także polityka lokalna dotycząca zwłaszcza tworzenia bądź zamykania placówek edukacyjnych oraz jakości oferty edukacyjnej.

Istotnym kryterium podejmowania decyzji edukacyjnych jest bliskość placówki edukacyjnej. Dlatego też mimo niżu demograficznego należy rozwijać ofertę edukacyjną tak, by uzupełniać ją szczególnie w małych ośrodkach. Rozwój oferty powinien opierać się na analizie potrzeb lokalnych. Szczególnie brak dostępu do miejsc w żłobkach i placówkach wychowania przedszkolnego bardzo silnie ogranicza możliwość podejmowania jakichkolwiek decyzji edukacyjnych – zarówno dotyczących dzieci, jak i samych dorosłych. Wyniki analiz dostarczają dodatkowych argumentów za rozwijaniem sieci przedszkoli i żłobków szczególnie na wsi.

W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera dbałość o jakość już istniejących instytucji edukacyjnych. Dlatego tak ważne jest np. rozwijanie systemów wsparcia szkół w zakresie jakości nauczania. Dotyczy to przede wszystkim szkół podstawowych i gimnazjów znajdujących się na wsi i w mniejszych miejscowościach. Istotne jest także wspieranie inicjatyw związanych z prowadzeniem zajęć pozalekcyjnych. Dobrym pomysłem może być tu np. wspieranie bibliotek w takiej działalności ze względu na powszechny dostęp do tych placówek.

Broszura z wynikami badania dostępna na stronie <http://eduentuzjasci.pl/badania/110-badanie/235-uwarunkowania-decyzji-edukacyjnych-badanie-panelowe-gospodarstw-domowych.html>

Informacja o Instytucie Badań Edukacyjnych:

Instytut Badań Edukacyjnych (IBE) zatrudnia około 150 badaczy zajmujących się edukacją – socjologów, psychologów, pedagogów, ekonomistów, politologów i przedstawicieli innych dyscyplin naukowych – wybitnych specjalistów w swoich dziedzinach. Instytut uczestniczy w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych, przygotowuje raporty, sporządza ekspertyzy oraz pełni funkcje doradcze w tym zakresie, aktywnie promuje politykę edukacyjną opartą na faktach (*evidence-based policy and practice*) i szczególnie dużą wagę przywiązuje do badań, których wyniki mogą zostać wykorzystane w praktyce i polityce edukacyjnej na szczeblu krajowym i lokalnym. www.ibe.edu.pl

Informacje o projekcie Entuzjaści Edukacji:

Celem głównym projektu systemowego „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego” (Entuzjaści Edukacji) jest wzmocnienie systemu edukacji w zakresie badań edukacyjnych oraz zwiększenie wykorzystywania wyników badań naukowych w polityce i praktyce edukacyjnej oraz w zarządzaniu oświatą. www.eduentuzjasci.pl

Kontakt dla mediów

Weronika Janda,
Marketing & Communications Consultants,
e-mail: janda@mcconsultants.pl
tel. kom. +48 662 086 500,
tel. (+48 22) 40 66 100/101 wew. 23